

תרבות הקפה בישראל, פרק 7 בתי קפה בוהמיים בראש פינה

רינה אופנבך

נוצר ב-12/29/2011

מלון הגליל

ארכיון ראש פינה

תמונה משפחתית ממלון הגליל

ראש פנה - מאפיינים היסטוריים וסביבתיים

גיאוגרפיה

המושבה ראש פנה ממוקמת בגליל העליון המזרחי, במורדות הר כנען, מזרחית לעיר צפת. המושבה הוקמה על גדות נחל ראש פנה, אשר ערוצו מהווה את הדרך ההיסטורית המובילה מצפת אל ים כנרת, סוריה ועמק החולה. בנחל ראש פנה 3 מעיינות מים חיים

אשר השקו בעבר בוסתני זיתים, תאנים ושקדים ומימיו שימשו למי שתייה והשקיית עדרים לתושבי האזור והמושבה.

על הגבעה שמצפון מזרח לנחל, התקיים עד שנת 1948 כפר ערבי בשם ג'עונה. היום קשה להבחין בשרידיים מן הכפר, לאחר שנהרסו בתיו ונבזזו. המושבה ראש פנה, נבנתה בצמוד לכפר הערבי, על אדמות שנרכשו מתושבי הכפר. ממרומי המושבה, נשקף נוף משכר אל הרי הלכנון, החרמון, רמת הגולן עמק החולה וימת כנרת.

במשך השנים צמחה המושבה כלפי מזרח, במורדות ההר. המרכז המסחרי שלה הינו על כביש 90 במסלולו הישן (כיום יש קטע עוקף לכביש 90) שם ממוקמים בית המכס, המשטרה, תחנות דלק ומבני מסחר רבים.

נתונים סטטיסטיים

הנתונים הסטטיסטיים לקוחים מתוך פרסומים של המועצה המקומית ראש פנה, כפי שהובאו בפני מזכיר הממשלה, מר צבי האזור, בחודש מאי 2010. שנת יסוד המושבה על פי פרסום זה, הינה 1878. למעשה הדעות חלוקות בדבר שנת ייסוד הישוב. למושבה של היום קדם ניסיון ישוב בשם "גיא אוני" אשר על פי מקורות אחדים התיישב על אדמת ג'עונה בשנת 1878 ואילו על פי מקורות אחרים, ב-1875. שמה הרשמי של המושבה, ראש פנה, ניתן לה ע"י עולי מוינשט מרומניה שהגיעו אליה ב-1882. יום יסוד המושבה נקבע ליום ב' בטבת תרמ"ג - 12 בדצמבר 1882.

עד ליום הקמת המדינה ניהל את המושבה ועד, והיה לה מוכתר, ואילו בשנת 1949 הפכה למועצה מקומית. המושבה מנוהלת היום ע"י ראש מועצה וששה חברי מועצה מתנדבים. מספר התושבים במושבה עמד בשנת 2010 על כ-2750

במסגרת 800 בתי אב. בשנים האחרונות נוצר גידול רב ביותר במרשם האוכלוסין, עקב פיתוחן של שכונות חדשות והגירה חיובית אל המושבה.

באוכלוסייה המקומית נוכלל למצוא קבוצות שונות. חלק מהמשפחות מורכבות מצאצאים ישירים של מייסדי המושבה. אחרים הגיעו אליה שנים לא רבות לאחר היווסדה. קבוצה גדולה מאוד הגיעה למושבה מקיבוצי הסביבה, בשנות השבעים והשמונים של המאה הקודמת. עולים חדשים הגיעו בשנות החמישים מצפון אפריקה. כמו כן הגיעו תושבים חדשים מערי הסביבה - צפת וחצור הגלילית.

את תושבי ראש פנה מאפיינות קבוצת ה"בוהמינים" וקבוצת ה"חד הוריות" הגדולות מאוד יחסית למספר האוכלוסין. סה"כ אפשר לומר כי האוכלוסייה אינה הומוגנית. המעמד הסוציו אקונומי שלה אינו מן הגבוהים בארץ, למרות שהמועצה המקומית עצמה הינה עשירה יחסית, בגלל שטחי המסחר הנמצאים בשטח השיפוט שלה: שדה התעופה, אזור התעשייה ובסיסי צה"ל. כל אלה מאפשרים למועצה המקומית לעמוד במאזן כספי חיובי ולזכות שנה אחר שנה בפרס ניהול כספי תקין.

חקלאות

הנתונים על ענף החקלאות מלמדים כי מספר התושבים במושבה שאינם עוסקים בחקלאות, עולה על מספרם של אלה העוסקים בה. זאת למרות שמשחר ימיה היתה ראש פנה מושבה חקלאית. עקב המיקום המרכזי שלה בגליל העליון, על הדרך הראשית בין סוריה לבנון וא"י, התיישבו בה גם אנשי מסחר ותיירות.

בשנים האחרונות, עקב הקשיים שבאחזקת ענף החקלאות, מנסה המועצה המקומית ראש פנה לקדם פרויקט הנקרא תיירות חקלאית. בפרויקט מתוכנן שילוב מבקרים ותיירים בפעילות החקלאית, קטיף עצמי, נהיגה ברכבים מיוחדים בחלקות החקלאיות, ביקור ביקבים מקומיים וכדומה.

התפתחות הבניה במושבה

הרחוב העליון

את הרחוב העליון בנו חלוצי רומניה עת הגיעם בשנת 1882 בעזרת פועלים מקומיים - בעיקר צפתים, ערבים ויהודים.

הבתים נבנו בצפיפות, כאשר רוחבם אינו עולה על 3 מטרים, כל קירותיהם מחוברים זה לזה. זאת כדי לחסוך בחומרי בניה, במקום ובזמן. כל קיר מפריד בין שתי יחידות דיור (קיר משותף). הבתים היו בעלי קומה אחת, אך מכיוון שנבנו במדרון ההר - יסודותיהם שימשו כמחסנים ומרתפים להם גם חצר פנימית. בכל דירה כשני חדרים. דירות אלו שימשו את מתיישבי ראש פנה הרומנים. המשפחות הרוסיות בנו בתים מרווחים יותר, בצידה המערבי של הגבעה.

בתי הרחוב העליון מיושבים כיום חלקית, חלקם עומדים ריקים ובחלקם רואים מגמת בניה חדשה - בסטנדרטים של "שימור", שנועד לשחזר את הבתים ההיסטוריים. הדעות חלוקות בנושא סגנון ה"שימור" ולדעת רבים אין בינו ולבין אופי בתי הראשונים קשר רב. ברחוב לא פועלים עסקי תיירות מסוג כלשהו.

בית הכנסת ובתי הפקידות

עם פריסת חסותו של הברון על המושבה ויושביה, נבנו מבני ציבור שונים. בקצה הרחוב העליון, לכוון דרום, נבנה בית הכנסת (1885) ואחריו בית הפקידות. מאוחר יותר נבנו גם בית המורה (כיום בית וילקומיץ'), בית הרופא (כיום בשימוש פרטי של משפ' לביא) ובית פקידות נוסף (בית מר). מבנים אלה בנויים ברוחב ידיים, שלא כמו בתי המתיישבים הרומנים. הנכסים בבעלות ציבורית. ובהן מתרכזות היום הגלריות השונות (כ-10 במספר) וכן בית הקפה "שוקולטה" שהוא אחד מנושאי המאמר.

בשנים 1893-1897 נבנו בתי הרחוב היורד מן המושבה לכוון מזרח והידוע כרחוב החלוצים. לאחר מכן נבנו בתי הרחוב "הטבריוני" הידוע היום כרח' דוד ש"ב. באזור התחתון של המושבה, נבנה בתקופת המנדט מתחם בית-המכס, בו עברה התנועה מארץ ישראל המנדטורית אל סוריה ולבנון. סביב בית-המכס הוקמו מבנים שונים אשר שימשו את המשטרה הבריטית - את מחלקת המכס שלה, בתי קפה לעוברים ושבים ועוד.

הגרעין העתיק של המושבה כ"אתר לאומי"

בשנת 1975 החליטה המועצה המקומית לשמר את הגרעין העתיק של ראש פנה והקימה את "עמותת השחזור" שמטרתה לשמר את המבנים ואת תכני ה"עליה הראשונה" ולהנחיל את מורשת הראשונים לתלמידים ותיירים. בשנת 1983 הוכרז המקום כ"אתר לאומי" הנושא את השם "מושבת ראשונים". בשנת 2001 הותאמה תב"ע ייחודית לאזור, בה יש ייעוד למלונאות, לשטחי ציבור ועוד. על פי תקנון תב"ע זה, חלים על האתר חוקי שימור מחמירים, אך ישנן ספקות באשר להקפדה בפועל על תנאים אלו.

ייחודה של הבניה העתיקה בנוף המקומי

הבניה במושבות שונה באופייה מן הבניה שהיתה נפוצה בכפר הערבי בסוף המאה התשע-עשרה. מאז שהחלה מעורבות של פקידות הברון במדידה, תכנון ובניה, התפתחה אדריכלות חדשה במרחב הארץ ישראלי. אנשי המקצוע של פקידות הברון עסקו בתכנון על למושבה כולה. התכנון כלל את מבנה הרחובות, בתי הרחוב, ותכנון ספציפי למספר דגמים של בתים, אשר הושפע מאדריכלות אירופאית.

ההבדל המשמעותי בין הכפר הערבי למושבה, היה הסדר והארגון. בתי המושבה נבנו ע"פ תכנון ואילו בתי הכפר נבנו בצורה אקראית. הבית במושבה, כמו גם המרחב בין הבתים, רחב יחסית לבית הערבי. הוא בעל חלונות רבים יותר ופתחים. בית האיכר במושבה נבנה מחומרי בניה מקומיים (אבן, סיד וחומר) וחומרים מיובאים (עץ, רעפי גג ורצפה) דגמי הבתים השונים כללו שלושה או ארבעה חדרים, חצר גדולה מאוד סגורה בחומות, ובה מבני משק - רפת, מחסנים ועוד. ראוי לציין כי לא כל בית אבן הינו "בית ערבי". חומרי הבניה שייכים לתקופה, ולא דווקא לתושבים הערבים. ההבחנה יכולה להיעשות באמצעות סגנון הבניה, אם כי ישנן השפעות הדדיות גם בין הסגנונות השונים.

ראש פנה - תרבות

חיי היום-יום במושבה בשנותיה הראשונות

למרות הבתים רחבי הידיים, בהמות העבודה, כלי העבודה, שפע הקרקע והתמיכה הכספית השוטפת, לא היו החיים בראש פנה קלים כלל ועיקר. מלחמות מים עם השכנים, שודדים, ביזה, בצורות, מחלות בכרמים, מחלות הגוף (כמו מלריה), עוני ודלות, השפלה מצד הפקידות, תלות יום יומית בה, השלטון הטורקי החמסן, מלחמת העולם הראשונה (שגרמה לרעב, מחלות וכפיה) - כל אלה השפיעו על חיי המתיישבים. חלק גדול מהם עזב ולא חזר, חלק אחר נאחז באדמה או שפיתח אמצעי מחיה אחרים ונוספים חוץ מחקלאות - ביניהם מלונאות והסעדה.

תחילת "הבוהמה" הראש פנאית

בוהמיינים, בשפה המקובלת, הינם אנשים אשר אינם חיים את חייהם כמתחייב בנורמות החברתיות המקובלות. הכינוי "בוהמיינים" התרחב בשפתנו גם לאנשים שגם אם הם בעלי משפחה הינם שונים ופורצי דרך.

בראש פנה, אפשר היה לזהות אנשים כאלה כבר מימיה הראשונים. מתוך אותם בוהמיינים ראוי לציין את מייסד המושבה דוד שו"ב, (יענקלביץ). שו"ב היה נראה לא פעם לבוש בגלימה מיוחדת, עוטה טורבן ואוחז ספר קרוב אל ליבו, מביט רחוק אל האופק, כמי שצופה אל העתיד. חזונו של דוד שו"ב הניע משפחות רבות ברומניה, לעזוב את ביתם וארצם וללכת בעקבותיו אל א"י. הם גם הפקידו בידיהם את כספם, כדי שיקנה עבורם אדמה בא"י.

שו"ב עצמו עזב את אשתו שהיתה בהריון, את אמו הקשישה ויצא אל א"י בחיפוש אחר חלקת אדמה לחבריו. לאחר שתר אחר אדמה, קנה אותה, הביא את חבריו ומשפחתו ארצה. הוא היה המורה הראשון שלימד כבר ב-1885 עברית לילדים של ראש פנה. בנוסף היה עסקן ציוני, הקים את המושבה משמר הירדן, ניהל את עין זיתים, ליווה את הרצל בכיקורו בירושלים והיה איש הלוגיסטיקה של הביקור. בין פועליו הנוספים היה גם איש עסקים ופיתח טחנות קמח מודרניות.

וילה תהילה, ראש פינה

רינה אופנבך
ממכת מערבי

דמות נוספת היא יוסף פרידמן או בכינויו "יוסף אפנדי". יוסף פרידמן הינו החלוץ הראשון של "הישוב הישן" הצפתי, זה אשר קנה את אדמות הכפר ג'עונה לראשונה, בשנת 1874. גם הוא, כמו דוד שו"ב, היה הרוח החיה מאחורי המשפחות שהתיישבו ב"גיא אוני" עוד לפני בוא הרומנים. פרידמן היה סוחר פרי הדר ויצואן של אתרוגים. הוא היה איש הקשר של החלוצים עם השלטון הטורקי ויהודי צפת והמארח הרשמי של הנכבדים הטורקים ופקידות הברון במושבה.

"דור הפרחים" בראש פנה של

המאה ה-20

בשנות ה-70 של המאה ה-20 היה הגרעין העתיק של ראש פנה כמעט ריק לחלוטין מיושבי המקוריים. מרביתם "ירדו" במורד ההר אל השכונות החדשות ונטשו את בתי האבן הראשונים, פרטל כמה נשים קשישות שסירבו לעזוב את בתיהן וחיו להן "למעלה" "בשכונה" הנטושה.

דור "ילדי הפרחים" הגיע לישראל מאוחר מעט בהשוואה לעולם המערבי, לאחר מלחמת ששת הימים. קבוצות של "היפים" צצו בכמה מקומות בארץ, כאשר ראש פנה היתה אחד ממרכזיהם החשובים. היו ביניהם נשים צעירות ויפות עם שיער ארוך ולא מסורק, גברים עם זקן מרושל, תינוקות שנולדו ממפגשים אקראיים ומחפשי דרך רוחניים. רובם עישנו הרבה חשיש. בוואדי של ראש פנה היתה "קומונה" גדולה שישבה באוהלים וחיה לה ממי המעיינות ומהמכולת הקטנה של מוסה ואביגדור זרחיה בסיבוב.

מבחינת מגורים, חלק מאותם "היפים" ישבו בבתי הנטושים וחלקם קנו בתים בכמה לירות. אהוד בנאי למשל, חי בצריף במעלה הוואדי ולמד לנגן גיטרה אצל אלי מגן - גיטריסט שחי במושבה עד היום. אסתר עופרים קנתה בית במורד רחוב החלוצים, בו שהתה לעיתים ובו התגורר אחיה המוזיקאי נועם הלוי. חנה עדן, הישראלית שלנו בהוליווד של שנות החמישים, בתו של הצייר מסינגר מחיפה, קנתה את הבית של קליסקר באתר השחזור, שיפצה אותו ואף בנתה כמה חדרי אירוח אליהם הגיעו מי ומי של אותם הימים.

ה"היפים" של ימינו - שרידים אחרונים

גם ה"היפים", הבוהמיינים הצעירים של אז, גדלו והפכו למבוגרים. חלקם הפכו להורים, בעלי בתים ובעלי משרות. אך הרוח הבוהמיינית לא עזבה אותם. הם הכו שורשים במושבה ומשמשים עדיין כנוף האנושי המגוון והמעניין שלה. ביניהם אמנים שהגיעו זה מכבר, גם בעליות מברה"מ. זוהי חבורה של כ-100-80 איש ואשה החיים במושבה, חלקם נוטים לפקוד כמה בתי קפה מובילים. בעבר היו אלה "הלבנון", "לוצ'יאנו", ו-"אינדיגו". כיום "טנג'ריין", "ג'עוני", ו"עגולה", כמו גם "סינמטק ראש פנה". חלק גדול מן הקבוצה הם "מתאזרחים" מארצות שונות, הולנד, ארה"ב, אנגליה, אוסטרליה ועוד.

ראש פנה - תיירות

התפתחות התיירות בהיסטוריה של

המושבה

ראש פנה של הברון היתה מרכז האדמיניסטרציה של מושבות הגליל. מרכזיותה הגיאוגרפית והמנהלית היתה לה ליתרון בכל מה שנוגע למסחר ואירוח - כבר בראשית ימיה. החלוצים מן הסביבה (משמר הירדן, מחניים, מטולה ועוד) שנדרשו ל"סדר" עניינים אצל פקידי הברון, עשו זאת בראש פנה. לעיתים נדרשו להישאר כמה ימים במושבה, או ללון בה בדרכם ליסוד המעלה, מטולה, טבריה ועוד, כמו למשל יוסף טרומפלדור אשר לן ברחוב העליון, משם גם לקח דיליג'נס של אחד, הנהג סלים לוי, בדרכו לתל-חי.

כבר ב-1901 נבנה המלון הראשון, לאחר שר' אלתר שוורץ, שפוטר מעבודתו אצל הפקידות, קיבל מענק והלוואה לבניית עסק. באותו מעמד הובטח לו כי יהיה בעל מונופול האירוח בראש פנה, אך כעבור מספר שנים, הותר המונופול, על אפו וחמתו, ומוסדות חדשים הוקמו, ביניהם מלון פלדמן שנקרא לאחר מכן מלון הגליל, מלון חזן ועוד. מעניין לציין כי רובם של מוסדות אלה, הוקמו ע"י נשים, שהצטרפו לפרנס משפחתן ועצמן.

"בוטיקים" במושבה

בשנת 1984 הורגש גל חדש של "חברה" מיוחדים שהגיעו לגור בראש פנה. הם הגיעו בחלקם מאמסטרדם, ביניהם

חצר וילה תהילה, ראש פינה
רינה אופנכך

גם המוזיקאית דרורה חבקיץ ז"ל. בראש פנה גילתה דרורה, כי היא לוקה בסרטן. בכל נסיעה לחיפה לטיפולים, עצרה בדרך באחת המשתלות וקנתה צמחים. מאחר וחשוב היה לה להישאר קרובה אל האדמה והצומח בה, היא החלה לגדל בגינתה שבמורדות נחל ראש פנה, צמחי מרפא רבים, מהם רקחה משחות ותרופות.

בסופו של דבר החלימה והפכה למוקד עליה לרגל לנשים רבות שחיפשו מזור, פיזי ורגשי. הבית של דרורה היה הומה בחברים - מתל אביב, מוזיקאים ועוד. דרורה הפגישה בין מוזיקאים מקומיים וגליליים, ויצרה הרכב מעניין, ערבי יהודי, בו השתתפו אהוד בנאי, ג'ורג' סמעאן ואחרים. את חזונה של דרורה הגשימה בתה שירי, לאחר פטירתה, והיא שפתחה באופן רשמי את חנות הצמחים. בזמנו, היה שמה של דרורה מוכר יותר, והחנות משכה אליה רבים, היום יש לשירי בתה את המוניטין הפרטי שלה, בייחוד ברקחה של תערובות פרחי באך.

אמירה ומרק רובין, גידלו את העז אזורלדה האחת בחצר. העז המליטה עוד ועוד גדיים וכך קם לו עדר עיזים בגינת ביתם במרכז רחוב החלוצים. הם החלו לאפות בבית לחמניות ואנשים הגיעו אליהם הביתה לטעום וליהנות. במהרה החלו לספק לחמים לכמה מבתי הקפה שהחלו לצוץ באותה תקופה של ראשית שנות ה-90 בראש פנה, קנו תנור אפיה מקצועי, למדו והשתפרו וכך נפתחה "גינת המטבח" - אתר עליה לרגל לרבים מחובבי ז'אנר גבינות העזים ואפיה תוצרת בית. היצירתיות של אמירה באפיה, יצרה את "קרקר ראש פנה" הנמכר היום ברשתות השיווק השונות.

גם מקסים בן-אבו הגיע מאמסטרדם בשנות ה-80 לאחר שניהל שם והחזיק במספר מסעדות מצליחות. בראש פנה הקים את "אינדיגו", שהיה מחלוצי בתי הקפה הביתיים ואת החנות שבצידו, שם מכר שטיחים וכלים אתניים.

במשך השנים, נוספו גלריות רבות, הן באתר השחזור והן במקומות אחרים. הרעיון של גלריית אמני ראש פנה לא הצליח לקרום עור וגידים, למרות הנסיון של האמן מוסא שפט להפעיל גלריה כזאת וניסיונם של אמני ראש פנה לקבל מקום לתצוגות. בשנים האחרונות, החלה סיגל עשת-שפט (מבעלי ה"באר" - מעדנים טבעיים בראש פנה) לייצג כמה מאמני ראש פנה, ואף הציגה מיצירותיהם בחלל "בית וילקומיץ" המושכר כגלריות לאמנים פלסטיים ואחרים (תכשיטים וקרמיקה). אין ספק ששמן של הגלריות ה"מיוחדות" של ראש פנה, תרם ליצירת ההילה התיירותית של המקום.

התפתחות ענף האירוח הכפרי בשנות ה-90

כד בכד עם התפתחותן של הגלריות המיוחדות וחנויות הבוטיק, התפתח בראש פנה ענף חדרי האירוח הכפרי או בשמו העממי ה"צימרים". בשנות ה-80 של המאה הקודמת, היו "צימרים" בודדים בראש פנה והם היו פשוטים. אצל תמר צוק למשל, נמו בקרוואן שהונח מאחורי הבית בין עצי הזית.

לטיילים לא היו דרישות מיוחדות והם נהנו לכוא ולשהות בראש פנה ולהרגיש את אווירה ואווירתה. אחד מה"צימרים" שהעלה את ראש פנה על המפה, ע"י יחסי ציבור מצוינים וכמובן היצע מיוחד של אווירת חצר עתיקה של המאה ה-19 היה "וילה תהילה". די מהר החלו להתפתח "צימרים" חדשים, רובם ככולם, פשוטים (מתחת לעמודים, בחניה וכו'). ככל שעלה הביקוש כך גברה גם התחרות. בעלי "צימרים" משקיענים, הפכו את העיסוק באירוח למרכזי בחייהם והשקיעו את מיטב כספם ומרצם בשיווק ובפיתוח העסק.

עד מהרה הפכו הג'קווי, מכונת הקפה, המזרון האורתופדי, הפלזמה, היין הנרות והפינוקים לאביזרים שאינם יכולים להיות חסרים ב"צימר". כמותם גם בריכת השחייה (רצוי מחוממת) ואמבט הקצף החם הפתוח בחצר אל הנוף. כל זאת למרות בעיות המים החמורות של ישראל, והתעריפים המיוחדים שהוטלו על שימוש עודף במים. ה"צימר" כעסק מפרנס, אינו שייך לקטגורית בזבזן המים, כמו גם לא כמועקה על מערכת הביוב האזורית (אגן ההיקוות של הכנרת).

על פי עיתון ה-דהמרקר (14.6.2010) כותב תומר זרחי שהאופנה החדשה של חובבי הצימרים היא אתרים שבהם יש מרכז ספא בתוך המתחם - חדר עיסוי, סאונה וג'קווי גדול - שיכול להכיל כמה זוגות או משפחה. זאת בנוסף לבריכה, שהיא כיום דרישה מקובלת.

הבילוי ב"צימרים" של ראש פנה, הפך אם כן, לרוב, לבילוי "רומנטי" "פרטי" ל"זוגות בלבד" ולמי שהפרוטה מצויה בכיסם. נוצר הרושם, דרך כותבי הטוקבקים והבלוגים השונים, כי ראש פנה, הינה מקום יוקרתי בלבד. זו גם המגמה שמנסה המועצה המקומית לקדם ע"י "מיתוג" המקום, כדי שלא יהיו בו "מפצחי גרעינים" ו"מדליקי מנגלים". למעשה, מי שיחפש "צימר" במחיר סביר, ללא "פינוקים" מיוחדים, ימצא אותו ללא ספק גם בראש פנה.

מוסדות קולינאריים מקוריים בראש פנה

רפא קופרשטיין ז"ל הגיע עם משפחתו לראש פנה באמצע שנות ה-90 של המאה ה-20 בחיפוש אחר רוחניות. רפא ממוצא ארגנטינאי, שאהב בעיקר בשר, לא מצא את מקומו במטבח של מלון "מצפה הימים" הצמחוני, והחל לבשל בבית לחברים ולמוזמנים שידעו איך להגיע אליו. בסלון הבית הוצבו שני שולחנות אוכל והאורחים זכו למאכלי קדירה מיוחדים. כשהבין בעל הבית שהשכיר לרפא את המבנה, את הפוטנציאל הגלום ב"צימרים" פינה את כל השוכרים שגרו באחוזתו (מה שקרה במקומות נוספים בראש פנה) כדי להפכם ל"צימרים" ורפא פתח את "הבית של רפא" במרתפו של בית פרופ' מר (אחד משני בתי הפקידות). החוויה הייחודית של ארוחה בביתו של השף, כאשר הוא מגיש את המנות על שולחנו באופן אישי, אבדה מעט, אך רפא הצליח להמשיך את המוניטין המיוחד שיצר ושמה של המסעדה שלו, בעיצובה הפשוט והנעים, יצא למרחקים.

שירי פרידמן, בת נינו של יוסף אפנדי, למדה לכשל בצרפת ופתחה בצמוד ל"צימרים" של אמה נילי את "שירי ביסטרו" או כפי שהוא נקרא גם "פינה בראש". בתחילה, באמצע שנות ה-90, הגישה נילי, ארוחות בקר "גליליות" מיוחדות, בהן כיכבו הגבינות והלחמים של אמירה אחותה. רבים מבאי ה"צימרים" נהגו לפקוד את המקום בבקרים המאוחרים. עתה המקום גדול והומה, וכן הזוג של שירי, טל, מקדם את בר היין, בו אפשר למצוא יינות מכל יקבי הגליל הגולן ואזורים אחרים בארץ.

דורי מקיבוץ גונן ואדם מעמוקה, ישוב במעבה יער ביריה (מעל ראש פנה), זיהו את הפוטנציאל העסקי המתרחש בראש פנה, ואולי גם את המגמה הכללית בארץ של טרנד תאוות הבשרים היוקרתיים. אחרי ניסיון בניהול מסעדות טיילים בהודו ולפני כמעט 10 שנים, פתחו את דוריס קצבים. המקום נפתח במבנה מסחרי מאחורי תחנת דלק, בצמוד למוסכים שהיו שם אז. זוהי חנות בשר יוקרתית, מבקר ישראלי מהגולן, טרי ומיושן במפעל הבשר של דוריס. המקום שידר כבר בתחילה ענייניות, מקצועיות, יוקרה, התנשאות מה, והתאים בדיוק לקהל הצריכה של חדרי האירוח ה"יוקרתיים". דוריס היקרה, הפכה למסעדה מובילה באזור והצלחתה הביאה לפתיחתם של סניפים גם בת"א ובמקומות נוספים.

"שימוש" בהיסטוריה המקומית כקידום לעסקי התיירות

ביחסי הציבור שעושים מקדמי העסקים לתיירות בצפון, למסעדות, לחדרי האירוח ועוד, יש מקום נכבד גם בשימוש בהיסטוריה. הם יצרו שפה מיוחדת, מאוד פלסטית, המתארת את הפנטזיות אותן רוצים המבקרים הישראלים להרגיש בביקורם בראש פנה, כמו גם את הנופים והמראות אותם הם רוצים לראות. המילה "קסום" היא המילה המופיעה כמעט בכל תיאור של חדר אירוח או מסעדה. אכן, קסם רב עוטה ראש פנה, אך השימוש במילה הופך לעיתים לשחוק ומזויף, משום שבין כל הקסם ישנן גם הרבה אכזבות, עליהן אפשר לקרוא בתגובות מבקרים מאתרים שונים באינטרנט, וכמובן ממבט בשטח המחקר.

האלמנט ההיסטורי, כלומר - העתיק, הישן, שמסמל כפריות (הדומה לכפריות אירופית) אך חס וחלילה לא הדל והעני (שהם בעצם המשקפים את ראש פנה האמיתית של העבר) - הוא חומר גלם מצוין לקידום עסקים. רבים מן העסקים אכן ממוקמים בבניינים היסטוריים, אך המורשת הנבחרת להיות מוצגת לקהל, בד"כ לא שלמה ולא תמיד נאמנה למקור. חשוב יותר כי תהיה טובה לעסקים.

בית המכס - בנין מנדטורי שנבנה בשנות ה-30 - מתואר בפרסום של מסעדת ג'וליאן השוכנת בו כ"בנין עתיק

ומרגש", מ"לפני יותר ממאה שנה", כאשר שימש "כנקודת גבול בין השלטון הבריטי לצרפתי" ואשר "מי שהתוודע אליו בעבר יתקשה לזהותו כיום". מה שמוסר הפרסום, מעבר לבורות ההיסטורית (שהרי שלטון המנדט, שימיו אינם כה רחוקים, לא החל "לפני יותר ממאה שנה"), מוטעה. הבניין כיום, עם העיצוב המיוחד של "ג'וליאן" אינו כפי שהיה, בדלותו ופשטותו. בפועל, מי שמביט בבית המכס רואה בנין לא גדול במיוחד, בו שוכנים עסקי אוכל שונים. השילוט על הבנין חסר אחידות, חסר נחת ומעיד על חוסר תיאום וקשר בין בעלי המסעדות שבבנין. מצב אחזקתו של הבניין אינו על פי אמות המידה של שימור (למרות שהוכרז כמבנה לשימור), כמו גם כל סביבתו המוזנחת בה פזורים פחי זבל (34) העולים על גדותיהם.

ראש פנה - בתי קפה

בתי הקפה בראש פנה כדוגמא למיתוג

חצר ג'עוני, ראש פנה
רינה אופנכך

האסוציאציה שהיתה מעלה ראש פנה בעבר הלא רחוק, בעיני רוחם של הישראלים, היתה בעיקר על מקום בו ניתן לעצור לרגע בדרך צפונה, לקנות שתייה, סיגריות, תיקון תקר וכו'. רבים מן הגברים הכירו אותה מן השירות במחנה "פילון" או בדרך אל רמת הגולן למילואים או תרגיל אימונים. את השכונה העליונה בה נוסדה המושבה לא הכירו כלל ולא ידעו על קיומה. היחידים שהכירו את "השכונה" היו ה"היפים" שגילו את חורבותיה בשנות ה-70 וה-80 וחיו בה כבמדינה עצמאית ומשוחררת. פה ושם נכתבו בעיתונים כתבות על "ההיפים" החיים ב"קומנה" בראש פנה ונעשו כמה סרטים בנושא (ליהי חנוך, בת ראש פנה). וכך בא לה פרסומה כמושבת "ביטניקים" שהיא נושא למעט רכילות, ותו לא.

השינוי בתפיסה של המושג "ראש פנה" החל כאשר שרידי ה"ביטניקים" שנשארו כמושבה, הפכו ליצרנים בתחום המזון והאירוח. זה קרה בסוף שנות השמונים ותחילת שנות ה-90. תהליך הפוך עבר באותה תקופה על החברה הישראלית בכלל, והוא המעבר מיצור לצריכה. הצרכנים הרבים של מעמד הביניים שהלך והתרחב, שהיו בחו"ל וראו כי טוב, החלו להבין למשל בבשר וביין משובחים, שלא היו יותר מוצרי "זימה" לנהנתנים בלבד. הצרכנים החדשים החלו לגלות את המוצרי המיוחדים של הגליל.

המושג "גלילי" הפך למושג המגלם בתוכו, טעמים ריחות ומראות. הצרכן הישראלי החדש שחגג את המהפכה הכלכלית ואת השפע של סוף שנות ה-90 החל לחפש בין מוצרי הצריכה שלו גם את ה"אותנטי" ה"אמיתי" ה"כפרי" וה"גלילי".

ראש פנה יכלה בפירוש לספק את המוצר. התגלה בה פתאום יופי (שהיה בה מאז ומתמיד), שאינו מצוי בדרך כלל בישראל. למשל, "ריצוף אקרשטיין" מקורי ואמיתי מאבן טבעית, שחוקה משנים. הצימרים אפשרו לתייר הישראלי לשהות בה יותר מכמה שעות ולחוש את הניתוק מן העיר, מן המרכז, ולחוות חוויה של חו"ל בארץ. השיטוט בין

הגלריות המיוחדות, טעימות המאפים הביתיים, המפגש עם "הבוהמה" הראש פנאית ואווירת הכפר ובתי האבן שלו - אפשרו לראש פנה להתמקם בראש החץ של "האירוח הכפרי הגלילי" בארץ.

בתי הקפה של ראש פנה, ובעיקר ג'עוני, שנפתח בדיוק בתחילתה של מהפכת המיתוג שעברה ראש פנה, תרמו רבות להעצמת תחושה זו. גם הגלגול הראשון של השוקולטה, שנקרא בזמנו בית השוקולד, תרם המון לשינוי זה. אפילו הסופרמרקט המקומי, שבסמוך לג'עוני תרם את חלקו. על מדפיו ניתן היה תמיד למצוא כל מוצר מיובא שהיה קיים בארץ. אורחי הצימרים והמסעדות שנכנסו לסופרמרקט לא האמינו למראה השפע הנגלה אליהם, אמנם מבנה הסופר היה צפוף יחסית וקטן לעומת רשתות השוק האחרות, אבל ההיצע עלה על כולן יחד.

האפשרות להתחכך במקומיים, לשבת במיקום מרכזי בכפר, בנחת ובפישוט אברים לא מחייב ולהתבונן ולחוש את אווירת הכפר - חיזקו את הדימוי החדש שראש פנה תפרה לעצמה. לכך תרמו המבקרים, היחצני"ם הפרטיים של חדרי האירוח והמסעדות. לאחרונה יותר גבר גם השימוש באתרי האינטרנט שרובם, למעשה, הם אתרי שיווק למטרה רוחנית לכל דבר. ראש פנה הפכה ממקום מעבר ואירוח פונקציונלי בלבד ומיישוב דל ועני הנלחם על לחמו וקיומו, למקום אקסקלוסיבי.

היישוב בעל האופי המעט מפוקפק בשל קבוצת ה"היפים" מעשני הסמים שבו, הפך למקום אחר לגמרי, עתה שולט בו בעיקר הדימוי היוקרתי. מסעדות בשרים (דוריס, בלאק סטיר - שנסגרה לאחרונה), ברי יין (שירי ביסטרו), ברי משקאות (רנה, יענקלה) מסעדות גורמה (ג'וליאן, רפא) בתי קפה יחודיים (שוקולטה), חדרי אירוח מפנקים (פינה בלב, ועוד רבים אחרים) מלונות בוטיק (בית בגליל, מצפה הימים), השימוש שנעשה בתפאורת בתי האבן והיעיזוב המפואר שהושקע בהם, השכיחו את הדלות המקורית של דגם המושבה. הם יצרו כפריות אחרת, כפריות אירופאית כביכול. זהו תהליך שהחל דווקא בניסיון של יצרני המזון והמארחים למצוא פשטות כפרית, מקורית, ושלא בכוונה מראש ליצור מוצר צריכה כמו זה שנוצר. אנשי עסקי האירוח, הראשונים שהיו בראש פינה, בניגוד אולי למה שהניע אותם בתחילה, הבינו את דרישות השוק והלקוחות והתאימו עצמם לצווי המיתוג המבוקש.

ראוי לציין כי רבים מבין אלה שעסקו באירוח, בייחוד אנשי ראש פנה מהמשפחות המקוריות, לא הבינו את המגמה ולא עמדו בתחרות. לעומתם, אנשי העסקים החדשים יותר, יכלו לנחות כאן מן החוץ ישר אל המוכן, ולהמשיך ולפתח את הדימוי היוקרתי, המדבר אל קשת רחבה יותר בחברה הישראלית. זאת ע"י בניית מרכזי קניות חדשים, כמו למשל "חאן ראש פנה" - שדירת המותגים של הגליל" או "אמפוריום" (שצברה כ-650 חברים בפייסבוק תוך חודשיים מאז פתיחתו), רשת מותגי האופנה הבינלאומית. אלה יצרו לאחרונה דימוי יוקרתי שכנראה גם אנשי ראש פנה והסביבה אוהבים לאמץ לעצמם. זאת כתוצאה מהצמיחה והגידול בהכנסות של תושבי הפריפריה שחלק ממנה הוא תוצאה ישירה של פריחת התיירות.

"ג'עוני, אוכל שתיה תרבות"

מיקום והיסטוריה

בית הקפה ג'עוני ממוקם בפינת מפגש שני הרחובות המרכזיים של ראש פנה המובילים מעלה אל העיר צפת. פינת רח' דוד שו"ב ודרך המרכז. ג'עוני שוכן באחד מן המבנים שהיוו את מתחם בית החרושת למשי, שנסגר בשנת 1903, הוא בית המוטור. בצידו של ג'עוני שוכן הסינמטק של ראש פנה, שהוא הקולנוע היחיד באזור הצפון, ובסמיכות רבה גם הסופרמרקט המקומי של המושבה.

ג'עוני הוקם ב-1996 ע"י תמי בדש, שהגיעה לראש פנה, מתוך החלטה ברורה לאפשר לבנותיה לגדול באווירה כפרית. תמי עזבה את רמת גן, את אבי בנותיה, את עבודתה, והגיעה צפונה. את המבנה שכרה מן המועצה המקומית, על מנת להקים בית קפה וללא ניסיון קודם במסעדות. היא השאירה את המבנה כמות שהוא, למעט פתיחת קיר מפריד בין החדרים הפנימיים.

אבני הקיר שלאחר פתיחת הקיר, הושארו בכוונה גלויות וא-סימטריות, זה מזכיר לי כי בשנות ה-90 גם בתל אביב, באזור רח' אחד העם למשל, האופנה היתה "לגלות" את הקירות ואת הלבנים מהם הם עשויים. תמי לא "עיצבה" את בית הקפה שלה ע"י "בכירי המעצבים", כפי שמציינת מסעדת "ג'וליאן" מבית המכס, אלא באינטואיציה ויכולת אישית. ג'עוני נפתח על קרקע כמעט בתולה. היו במושבה אז כמה מסעדות, במתחם בית המכס, בהן אפשר היה לסעוד בפשטות "מאכלים מזרחיים". ג'עוני נפתח בתקופה בה נראו הניצנים הראשונים של התיירות המקומית.

תמי הכירה בתי קפה במרכז הארץ וידעה אם כן מה חסר לתל אביבים שמגיעים לראש פנה. הקו שהנחה אותה הן בעיצוב והן בתפריט היה שימוש בחומרים טבעיים בלבד. היא רצתה ליצור אווירה ביתית, אווירה שתנעם לכל, למקומיים ולתיירים ולאפשר לתיירים להתוודע אל ראש פנה ותושביה. היא שאפה שיוכלו לפגוש את האדם, לשוחח ולהתוודע זה אל זה. כך הרגישה כימיה הראשונים בראש פנה וכך ראתה את תפקידם של ה"צימרים" ושל בתי הקפה - לאפשר לאורחים להכיר את מארחהם ואורח חייהם. האווירה שהיא אולי מילת המפתח בשילוש: "איכות האוכל", "שירות" ו"אווירה", הצליחה לגעת ולרגש גם את ה"תעשייה" התל-אביבית הסנובית ביותר. זאת ביחוד מאז שג'עוני הינו המארח הרשמי של באי פסטיבל "הקולנוע והטלוויזיה" הנערך בראש פנה כבר עשור שנים.

חלל המבנה

המבנה עצמו קטן מעט, בעל שני חדרי ישיבה, בהם 7 שולחנות. יש בו שירותים, מטבח ובר הממוקם בכניסה אל המבנה. הבר אינו פונקציונלי לאורחים ואין לידו כסאות ישיבה. בכניסה מרפסת קדמית ובה עוד 4 שולחנות קטנים. עיקר מקום הישיבה הוא בחצר, תחת עצי האקליפטוס, כאשר בחורף מוקם אוהל פלסטי הסוגר את החצר ומחומם בפטריות גז.

עיצוב הרהיטים

את השולחנות הראשונים הזמינה תמי מנגר מקומי, שולחנות עץ פשוטים. כשאלה לא החזיקו מעמד חידשה את מלאי השולחנות, אך גם הם שולחנות עץ מרובעים, פונקציונליים וקטנים יחסית, כדי שיתאימו לחלל הקטן של החדר. עליהם מפות מבר לייקרה סינתטי במראה קטיפתי בצבעי אדמה. השולחנות בעלי רגל ברזל עיטורית, המזכירה את רגלי שולחנות הקפה של פאריז. בכניסה - שולחן עץ אחד וכסאות גושניים. מאוחר יותר נוספו גם ספות ישיבה נמוכות, המאפשרות רביצה. שולחן מרוקאי עגול, עומד מעט מחוץ לחצר של ג'עוני והוא השולחן בו ניתן תמיד למצוא תושבים מקומיים, היושבים כביכול בפנים, אבל גם קצת בחוץ.

חפצי נוי ועיטורים

קולאג' של חפצים רבים ומגוונים מעטר את הקירות וחלל בית הקפה. ביניהם, בדים אתניים רקומים, שמטרתם להישען עליהם וגם להפחית את הרעש בחדרים עקב האקוסטיקה הלא נעימה. ישנם גם אמנות אפריקאית, חמסות, יודאיקה ועוד. על הספסלים כריות קטנות בכיסויי בדי רקמה אתניים, גם הם בגווני אדמה שונים. על אדני החלונות הרחבים של מבנה האבן, עציצים ומנורות. על הקירות, עבודות של אמני ראש פנה. מחרשה גדולה תלויה מעל הקופה והכניסה למטבח.

הכלים בהם מוגש האוכל, למעט חלק מן הכוסות והספלים, הם כלי קרמיקה של אמני ראש פנה. גם כריכת התפריט - מעשה ידיו של אמן העור המקומי מיכה. אחד מסמלי ההיכר של בית הקפה הם משחקי החשיבה הרבים המחולקים לאורחים. בנוסף נעשה שימוש נרחב בחביות יין ולוחות עץ טבעי בחצר.

תפריט

כריכת התפריט מעורר, בעבודת יד של האמן מיכה מראש פנה. בתפריט כתוב בקיצור סיפור ראש פנה והמבנה. בתפריט כמה סוגי ארוחות בקר המוגשות עד השעה 13:00 וחלקן אפילו עד הערב, במחיר של כמאה שקלים לזוג. מבחר המנות דומה למנות בבתי קפה אחרים וכוללות סוגי פסטה, סלטים שונים כריכים וגם מנות עיקריות כסטייקים. כמה מנות קלאסיות כמו שניצל עם פירה פרגיות והמבורגר. בנוסף, חלק המיוחדים מציע טאפאס עם

"השוקולטה"

מיקום והיסטוריה

בית הקפה "שוקולטה" ממוקם ב"אתר השחזור" של ראש פנה, ברחובה הראשי של השכונה העתיקה, במרתפו של בית וילקומיץ'. במרתף זה חיתה קבוצת חיילי בית"ר ששהתה במושבה לצורך אימונים ועבודה בשנות ה-30 וה-40. מרתף בית הקפה שופץ ע"י המועצה המקומית בסוף שנות ה-90. בתחילה הייתה בו גלריה לאמנות. בתחילת שנות האלפיים פתחה בו השוקולטרית מיכל להב את "שוקולד קפה".

יחסי ציבור מעולים שלחו את "כל עם ישראל" לטעום את השוקולדים והעוגות של ה"שוקולד" מראש פנה העתיקה. אם יצאת מן הבית לזרוק את הזבל, מיד היה תור מכוניות נעמד לידך בחלון פתוח לברר היכן ה"שוקולד". באותה תקופה, כל מכונית שעצרה לידי ברחוב, הפניתי אותה ישר, מבלי לשאול - למעלה - לשוקולד. מיכל עזבה ואת החלל הסוער שהשאירה אחריה ממלא שלומי מזרחי שעבר מצפת לראש פנה וניסה את כוחו כבר בעבר בניהול בתי קפה באתר. הזוהר של ימי ה"שוקולד" של מיכל גווע, אך האסוציאציה "ראש פנה" ו"שוקולד" קיימת עוד בראשם של רבים.

חלל המבנה

המבנה הינו בעל חלל אחד מקומר, בנוי כולו אבן ואסיבי מאוד משום שהוא מסד של הבניין הנמצא מעליו. כעשרה שולחנות אוכל במבנה. הבר ממוקם בקצה הפנימי - ממול לדלת הכניסה ובצידו ויטרינות לממכר שוקולדים ועוגות. במהלך השיפוץ הוסר הטיח ונחשפו האבנים. מה שיצר מראה מרשים אך קר. המרתף רוצף באבן חדשה בסגנון ריצוף חוץ. אל המבנה יורדים במדרגות מן הרחוב. בחזיתו חצר קטנה הצופה אל נחל ראש פנה, בית הקברות ובית הכנסת. בחצר 5 שולחנות. החלל די אטום ולמעט שלושה חלונות ודלת הכניסה, הוא סגור כולו.

ריהוט

גם ב"שוקולטה", כמו בג'עוני, נבחרו שולחנות עץ פשוטים יחסית, מרובעים, קטנים ולא כבדים. גם הכיסאות עשויים עץ, כבדים יותר, מרופדים ובעלי נוכחות. בפנינת אחד הקימורים - ספות ישיבה ושולחנות עץ ארוכים מדגם קופסת עץ וכריות בד למשענת ולצידם הדומים אתניים. בחצר ריהוט קש ואלומיניום ושולחנות פורמיקה.

חפצי נוי ועיטורים

עיצוב השוקולטה מתבסס בעיקר על ייחוד המבנה. לא מבחינים בקו מנחה בעיטורים או בתמונות ובכל מקרה אין הוא מוקפד. אקוורלים ותמונות שמן שהקשר של תוכנן אל המבנה או תכולתו, אינו ברור, תלויות ברישול במקומות לא מתאימים. מנורה בעלת נורות פלורסנט עומדת מונחת בצד חסרת אהיל, אהילים אחרים קרועים וממילא לא ממוקמים נכון. הבר - מכיוון שהוא פחות פונקציונלי לאורחים, ממוקם בירכתיים ונראים בו חפצים מסוגים שונים. התאורה בולטת, כמו גם אביזרים כמאווררים ופתחי מזגנים שגם מרעישים באופן כזה שקשה להשיג שקט בחלל הפנימי והחיצוני של בית הקפה.

תפריט

תפריט השוקולטה מבוסס רובו ככולו על שוקולד. השוקולד הוא גם המרכיב המרכזי במשקאות השונים. התפריט מורכב בעיקר ממנות מתוקות. עוגות שונות, וופל בלגי וכדומה. המנות גדולות ונדיבות. בנוסף יש את המיוחדים - מרק שוקולד וכמובן פרלינים רבים מסוגים שונים ובמילוי שונה.

סיכום ומסקנות

סועדים בג'עוני, ראש פינה
רינה אופנבך

"מעצמת הצימרים הגלילית", קורא יאיר זיידנר מאתר מפה לראש פנה, במגזין התיירות של YNET. זהו רק אחד הערכים המרכיבים את המותג "ראש פנה". ערכים נוספים שאפשר לקשור למותג "ראש פנה" הם יוקרתיות, בוהמיניות, רומנטיקה, כפריות, גורמה, פסטורליות ו"שנטי".

אחד המיצובים הקשור למותג, כפי שכותב זיידנר, הוא - "ראש פנה תמיד שם", ולא רק שהיא תמיד שם, אלא גם אוהבים תמיד לכתוב עליה. קל לכתוב על ראש פנה, משום שיש בה את כל האלמנטים שיכולים לספק כתבה אטרקטיבית. בראש פנה מתקיימים גם כל החומרים שמזינים את הציבור הישראלי: כמיהה להיות "שם" (במקום אחר - כמו ראש פנה), כמיהה רומנטית לגור בבית עתיק (אולי

בהשפעת רבי-מכר פופולאריים על טוסקנה ופרובנס), מציצנות, סקרנות, עדכנות והשוואות בנושא מחירי הנדל"ן. הציבור הישראלי אוהב להיות מוזן ע"י התקשורת ולקחת חלק בכל מיתוג שהיא יוצרת. אלה הם יחסי החיבה-שנאה שבין הצרכן ובין התקשורת הישראלית, המגויסת והמגייסת, על כל גווניה, שבמסווה מעודן, משתפת פעולה בשיווק ועיצוב תדמית.

ישנה אפשרות למצוא בראש פנה אמיתיות. ראינו כי בוהמינים היו בה כבר מתחילתה, חזרו אליה ועדיין חיים בה. הם גם הכוח שהניע למיצובה ומיתוגה. התחושה האירופאית שהיא מספקת, מגיעה מהארכיטקטורה שהושפעה מצרפת, כמו גם חמרי הבניה הצרפתיים. גם עסקי האירוח והתיירות לא זרים לה כלל ועיקר, רק שבעבר הם היו לצרכים פונקציונאליים בעיקר (פחות בתקופה בה שהו בה חיילים מן הצבא הבריטי) ופחות לנופש גרידא. המותג ראש פנה הוא בפירוש לא רק סופרלטיבים.

הבעיה היא שעל האמיתיות של ראש פנה (תכני האתר הלאומי) לא מושם מספיק דגש. הישראלי הממוצע מעוניין כנראה בעיקר בחוויה חושית, בעלת טעם מתוק של שוקולד, חום מלטף של מי ג'קוזי מבעבעים ובצידם שמפניה. לרבים מהם זהו פיצוי נאות על חיי יום-יום אפורים (במרכז הארץ) למעמד הבינוני הגבוה זהו עוד בילוי של כלאחר יד, "לקפוץ" לראש פנה בטיסה, לאכול אצל רפא ולחזור לתל אביב אחה"צ.

ראש פנה המפנקת מנסה להיטיב עם כל מי שרק אפשר, כך היא מושכת אליה אופורטוניסטים המנסים להתעשר על גבה. לחלק זה מצליח, לרבים לא. הקצב בו רואים את תחלופת בעלי המסעדות הולך וגובר. מקום נפתח ואחר נסגר, בצד המוסדות שהצליחו לייצב עצמם כייחודיים.

הדימוי העכשווי של ראש פנה כמקום מוצלח לעסקים מושך אליו משקיעים שונים. ישנם ששוכרים בית פרטי גדול והופכים אותו לאחוזת צימרים, או משקיעים הון תועפות בעיצוב מסעדה. גם טייקונים כמו יצחק תשובה קונים קניון, למשל. מצבת הקניונים בראש פנה, היא הפוסט מודרניזם של הטירוף בעלית רמת החיים וקץ האידיאולוגיה. יתכן כי ראש פנה עומדת עתה בצל שינוי תדמיתי אשר עדיין לא נכנס לתוקפו ועדיין לא מעיב על דימוי הכפר הבוהמיני

החול"י המיוחד. אותו דימוי אותו הצליחה לפתח בחמש עשרה השנים האחרונות, עת שינתה את תפאורת העוני שעטרה את מבני האבן הנושנים שלה, ואת התרבות המזרח-אירופית הנחשלת והנתמכת שהובילה אותה במשך שנים.

התחרות הפרועה של המהמרים השונים על הקופה של ראש פנה, מושכת אוכלוסיה של מתעשרים חדשים, אשר יתכן כי בקרוב יגברו על האוכלוסיות הוותיקות של האיכרים הפרובינציאליים, הקיבוצניקים (לשעבר) הקפיטליסטים וה"פריקים" המזדקנים ודלי האמצעים. אוכלוסייה חדשה זאת משרתת כרגע את צרכי המועצה המקומית כלומר- מייצרת הכנסות, והמועצה מצידה נמנעת מלהתערב בנעשה (ואף מקדמת תכנון תירותי נוסף).

המועצה אינה אוכפת חוקים הנוגעים למספר יחידות האירוח המותר לכל משפחה, לרעש בלילות, ללכלוך ברשות הרבים, ומצב זה גורם לשסעים בדימוי. הזנחת האתר הלאומי, פיתוח מרכזי הקניות, קידום פיתוח שכונות מגורים ענקיות, תוך כדי חציבת הרים וכריתת יערות, כבישים רחבי ידיים המחברים ביניהן, יפגעו בסופו של דבר בדימוי הכפרי-פסטורלי של המושבה שהצליחה להתנער מהצד העלוב כביכול בעברה. שנות עבודה ארוכות של בעלי הגלריות ובתי הקפה שהתמידו לאפשר לאורחי ראש פנה לחוות את אוירת הכפר שהקסימה את דמיונם של הישראלים, אפשרה להם להתחכך בבוהמה המקומית, לאבד את תחושת הזמן בעודם שרועים בנחת על ספות בית הקפה, עלולות לרדת לטמיון.

כשבוחנים את הדברים מקרוב, מוצאים שהמותג שהיה יכול להיות מושלם, עם כל הפוטנציאל העצום שיש בו, הוא בכל זאת חלק ממדינת ישראל. ראש פינה היא חלק מהתרבות הישראלית, על הטוב והרע שבה.

ביבליוגרפיה

- יואל שרון, "לך לך אל הארץ אשר אראך", 5.11.07, ynet.
- עיריית רזנבלום, "אפקט טורקיה: עלייה של 40% בביקוש לחופשות משפחתיות בצימרים", 14.6.10, דה מרקר.
- יאיר זיידנר: "ראש פינה: סיפור של תעוזה וחלוציות בנוף הגלילי", 2.7.10, אתר מפה.
- "שוקולטה", מתוך בלוג פרסומי באתר דה מרקר.
- ארכיון ראש פנה.
- ראינונות עם תמי בדש ושלומי מזרחי - תושבי ראש פנה.

מילות מפתח

שוקולטה | ג'עוני | תיירות | קולינריה | מושבה | מייסדים | היפים | ביטניקים | גבינות-עיזים | אהוד-בנאי | גליל | אתר-שימור | בית-מר | בית-המכס | חקלאות | שוקולד | קפה | אמנות-מקומית | בוהמה | אתר-לאומי | הרחוב-העליון | בתי-הפקידות | צימרים | תמר-צוק

[לדף המאמר באתר <<](#)